

**MODERN
SOSYOLOJİ
TARİHİ**

1

KISA ÖZET

KOLAYAOĞ

MODERN SOSYOLOJİ

'Modern sosyoloji', klasik sosyoloji ile çağdaş sosyoloji arasında yer alan ve genel olarak on dokuzuncu yüzyılın sonları ile yirminci yüzyılın son çeyreği arasındakı dönemde geliştirilen teorik yaklaşımları ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Modern sosyolojideki teorik yaklaşımlar toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimi açısından önceki toplumlardan çok daha karmaşık olan ve bu nedenle çok defa modern olarak tanımlanan yirminci yüzyıl toplumlarını analiz etme üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bu dönemde geliştirilen teorik yaklaşımlar arasında

- işlevselcilik,
- sembolik etkileşimcilik,
- etnometodoloji,
- eleştirel teori ve
- yapısalcilik sayılabilir.

İŞLEVSELÇİLİK (FONKSİYONALİZM)

İşlevselcilik, en genel hatlarıyla toplumların süreğen, birbirinebağlı, istikrarlı, genellikle tümleşik bütünler oldukları ve her biri toplumun istikrarının sürmesi açısından belirli işlevleri yerine getiren parçalardan oluştuğu varsayımına dayanır.

Bu yaklaşımın içinde yer alan sosyologlar genel olarak toplumsal düzen ile ilgilenmişlerdir İşlevselciliğin kökleri, klasik sosyolojide Comte ve Durkheim'in temsil ettiği pozitivist geleneğe dayanır. İşlevselci yaklaşımın en belirgin özelliklerinden biri Marksizmin aksine çatışmayı değil, birliği ve uyumu vurgulayan bir yaklaşım olmasıdır.

Bu yaklaşımın temel kavramları arasında uyum, denge, sistem, işlev, işlevsel gereklilikler, karşılıklı bağımlılık, dayanışma ve bütünleşme sayılabilir .

Sosyolojide işlevselci yaklaşımın ilk temsilcileri Comte, Spencer ve Durkheim olarak kabul edilmektedir. Malinowski ve Radcliffe-Brown gibi sosyal antropologların da katkıda bulunduğu bu yaklaşım, modern sosyolojide Parsons, Merton, Davis, Moore, Luhmann, Erikson, Smelser gibi çeşitli düşünürler tarafından geliştirilmiştir.

En kapsamlı biçimini Parsons ve Merton'ın çalışmalarında almış olan işlevselcilik, 1940'lar ve 1950'ler boyunca Amerikan sosyolojisindeki baskın yaklaşım olmuştur. Daha sonra işlevselcilik eski gücünü yitirmeye başlamıştır. 1980'lerden itibaren işlevselcilik J.C. Alexander ve Paul Colomy gibi kuramcılar tarafından geliştirilen ve "yeni işlevselcilik" adıyla anılan yaklaşımla yeniden güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte Parsons'un sistem yaklaşımı ile bütünleşik olarak geliştirdiği yapısal işlevselci yaklaşımının işlevselcilik içerisinde yer alan en etkili yaklaşım olduğu kabul edilir.

Genel Sistem Teorisi ve Sistem Kavramı

İşlevselci yaklaşım, genel olarak Genel Sistem Teorisi'nin bir alt türü olarak kabul edilmektedir.

Genel sistem teorisinin kurucularından kabul edilen Spencer, astronomi, biyoloji ve psikoloji gibi çeşitli bilim dallarında aynı temel ilkenin geçerli olduğunu, varlıkların belirsiz, tutarsız bir homojenlik halinden belirli ve tutarlı bir heterojenliğe doğru evrildiğini belirtmiştir. Spencer'a göre bu evrimsel yasa, her tür sistemi anlamak için bir anahtardır. Konusu bütün sistemler

için geçerli olan birtakım ilkelerin türetilmesi ve formüle edilmesi olan Genel Sistem Teorisi, toplumsal bilimlere doğa bilimlerine indirgemenin doğa bilimleriyle toplumsal bilimlere bütünleştirmeyi, farklı bilim dalları arasında karşılıklı iletişim ve bilgi alışverişini artırmayı amaçlayan bir teoridir.

Von Bertalanffy'ya göre bu genişletme, sistem kavramının yeni ve genişletilmiş bir tanımını içeren *Sibernetik teorisinin* temel ilkelerinin kabul edilmesiyle mümkün olacaktır. Sistemler açık ya da kapalı olabilirler. Eğer bir sistemin parçaları sadece kendi çevreleriyle ilişkiye giriyor, daha geniş çevreyle ilişkiye girmiyorsa, bu sistem kapalı sistem olarak adlandırılır. Hem kendi çevreleriyle hem de daha geniş çevreyle ilişkiye giren parçalardan oluşan sistemler ise açık sistemler olarak adlandırılırlar.

İşlevselciliğin Genel Özellikleri

İşlevselciliğin temel kavramları ve genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

I- İşlevselci yaklaşımın en temel kavramları arasında sosyal sistem, toplumsal yapı, toplumsal kurum, işlev ve işlevsel açıklama olduğu söylenebilir. Bu kavramları kısaca tanımlayalım.

a) **Sosyal sistem**, en genel düzeyde toplum tarafından temsil edilen ve birbirleriyle ilişkili olan parçalardan (yani toplumsal kurumlardan) oluşan örgütlü bir yapıdır.

b) **Toplumsal yapı** toplumun parçalarının, yani toplumsal kurumların işlevsel olarak birbirleriyle ilişki kurdukları belirli bir düzen, diğer bir deyişle birbirleriyle ilişki kurma biçimleridir.

c) **Toplumsal kurum**, toplumsal ilişkilerin istikrarlı ve düzenli hale gelmesi, kolay değişmeyen, geniş çaplı, örgütlü, tekrarlanan davranış kalıpları haline dönüşmesidir.

d) İşlevselci yaklaşımda **işlev** kavramı, parçanın bütünle ilişkisini ifade eder.

İşlevselcilikte herhangi bir şeyin işlevi, sistemin gerekliliklerini karşılamak için yaptığı *katkıdır*. Toplumun parçaları, bu gereklilikleri karşıladıkları ve sistemin varlığını sürdürmesine katkıda buldukları sürece işlevseldirler. Örneğin aile kurumu, toplumun devamlılığına üreme ve toplumsallaşma işlevleri ile katkıda bulunur.

e) İşlevselcilik, toplumların incelenmesinde işlevsel bir açıklama yapılması gerektiğini savunur.

İşlevsel açıklama, bir toplumsal olgu ya da eylemin sonuçları itibarıyla toplumsal istikrar ve bütünlüğün korunmasına yaptığı katkı açısından değerlendirilmesidir.

II- İşlevselciliği, toplumu bir bütün olarak gören diğer bütüncül yaklaşımlardan ayıran temel özellik, parçaların bütünle ilişkisine verilen önemdir.

III- İşlevselci yaklaşım, sosyal sistemleri bir arada tutanın ne olduğu, nasıl muhafaza edildikleri, toplumsal düzenin nasıl kurulduğu, nasıl sürdürüldüğü, bir toplumda istikrarın temel kaynaklarının neler olduğu gibi toplumun doğası hakkında geniş çaplı teorik sorular sorar. Bireysel düşünceler, anlamlar ya da yorumlarla fazla ilgilenmez, bunların yerine **toplumsal yapı** üzerinde durur. İşlevselci yaklaşım, yapısalcı sosyoloji geleneğinin altında yer alan ve kökleri pozitivistlere kadar uzanan makro bir teoridir, **yapısalcı işlevselcilik** olarak adlandırılmasının nedeni budur.

IV- İşlevselci yaklaşım, toplumsal düzene değer uzlaşımı aracılığıyla yani mevcut toplumsal düzeni meşrulaştıran birtakım ilkelerle ulaşılabileceğini varsayar. Bireyler, içinde yaşadıkları toplumun davranış kalıplarını, norm ve değerlerini *toplumsallaşma* veya sosyalleşme olarak ad-

landırılan süreçte öğrenir ve *içselleştirirler*. Toplumsallaşma sürecinde birey, aile, kitle iletişim araçları, öğretmenler, arkadaşlar gibi çeşitli araçlarla toplumsal normları, değerleri ve inançları öğrenerek içselleştirir.

İşlevselciliğe göre toplum, bütün üyelerin içselleştirdikleri bu değerler üzerine, yani değer uzlaşımı üzerine kurulur ve varlığını bu değerler sayesinde sürdürür. Böylece işlevselciler, her toplumun, sosyalleşme sürecinde bireyler tarafından içselleştirilen uzlaşmaya dayalı geniş çaplı bir değerler dizisi üzerine kurulduğunu, sürdürüldüğünü ve yeniden üretildiğini savunurlar.

V- İşlevselci yaklaşım, toplumu ortak çıkarlar çerçevesinde birbiri ile uyumlu işlevsel ilişkiler geliştirmiş parçalardan oluşan, **düzenli ve dengede olan bir sistem** olarak görür. Bu nedenle de bir konsensüs (uzlaşma) yaklaşımı olarak adlandırılmaktadır.

VI- Sistem, işlevselcilikte son derece merkezî bir kavramdır. Yukarıda da değindiğimiz gibi işlevselci yaklaşım toplumu düzenli ve dengeli bir *sistem* olarak görmektedir.

Sistemlerin temel özellikleri özetle şunlardır:

- a) Sistem, bir araya geldiklerinde bir bütün meydana getiren, birbirine bağımlı ve birbiriyle ilişkili parçalardan (sosyal yapı, kurum, rol gibi) oluşur.
- b) Sistemin tüm parçaları, bir düzen içinde bütünü sorunsuz bir şekilde işlemesi için çeşitli işlevleri yerine getirirler.
- c) Sistemler statik (durağan) bir durumda olabilecekleri gibi, bir değişim sürecinin içinde, yani dinamik bir durumda da olabilirler.
- d) Sistem ile sistemin doğal (dış) çevresi birbirinden ayrıdır. Sistemler çevreleriyle olan sınırlarını korurlar ancak çevrelerine de uyum sağlarlar.
- e) Sistemin parçaları da birbirleriyle uyum içindedir, bu parçalardan biri diğerleriyle belirgin bir şekilde çatışırsa, diğer parçalar buna uyum sağlarlar.
- f) İşlevselci yaklaşıma göre toplum da dahil olmak üzere bütün sistemlerin amacı, denge durumuna ulaşmak ve dengelerini korumaktır.

Denge durumundaki toplum, çatışmanın olmadığı, herkesin kendi rollerinden ne beklediğini bildiği ve bu beklentilerin sürekli olarak karşılandığı bir toplumdur. Ancak sistemin bütün parçaları her zaman mükemmel bir şekilde birleşmez, zaman zaman bütünleşmedeki sorunlar nedeniyle gerilimler ve toplumsal sapma meydana gelir.

VII- İşlevselciliğe göre nasıl bir organizmanın hayatta kalabilmesi için karşılanması gereken temel gereksinimleri varsa, toplumun da mevcudiyetini sürdürebilmesi için karşılanması gereken bazı temel gereksinimleri vardır. Toplumun mevcudiyetini sürdürebilmesi için karşılanması gereken bu ihtiyaçlar bütün toplumlar için geçerli kabul edilir ve “işlevsel zorunluluklar” ya da “işlevsel ön gereklilikler” olarak adlandırılırlar. Genel olarak kabul edilen işlevsel zorunluluklar arasında, bireylerin çevreleriyle asgari düzeyde ilişki kurmaları, rol farklılaşması ve rollerin dağıtılması, iletişimin sağlanması, ortak hedeflerin belirlenmesi, hedeflere ulaşmak için kullanılacak araçların düzenlenmesi, toplumsallaşma, duygusal tavırların düzenlenmesi ve sapkın davranışların kontrol altına alınması sayılabilir.

Toplumsal sistemi meydana getiren parçalar da sistemin bu ihtiyaçlarını karşıladıkları ölçüde öneme sahiptirler. Özetlemek gerekirse ***İşlevselcilik, toplumsal düzenin nasıl kurulduğunu ve sürdürüldüğünü, toplumda istikrarın temel kaynaklarının neler olduğunu ortaya koymaya çalışan, anlamlar ya da yorumlardan çok toplumsal yapıyla ilgilenen, yapısalcı***

sosyoloji geleneği içinde yer alan ve kökleri Pozitivist geleneğe uzanan makro ölçekli bir yaklaşımdır

Comte, Spencer ve Durkheim'in İşlevselciliğe Katkıları

Comte, işlevselci yaklaşım için gerekli olan uzlaşmacı bakış açısını geliştirmiş, toplumları tümleşik bütünler ya da sosyal sistemler olarak görmüş ve toplumlar üzerinde çalışmanın en uygun yolunun doğa bilimlerinin yöntemlerini kullanmak olduğunu ileri sürmüştür. Spencer'a göre bütün diğer yaşam biçimleri gibi toplumlar da onları oluşturan aile, politika, din ve eğitim gibi parçalar ve bu parçalar arasındaki karşılıklı ilişkiler açısından analiz edilmelidir. Durkheim'a göre bu sosyal sistemler ahlaki varlıklardır. Comte ve Spencer'ın da paylaştığı bu görüşü ilk kez açıkça vurgulayan Durkheim olmuştur. Durkheim'a göre bu, toplumların indirgenemez bir özelliğidir ve temel bir varsayımdır.

Özetle Durkheim da toplumu bir bütün olarak tanımlamış, bu bütünün parçalarının toplumsal kurumlar olduğunu, bu kurumların ahlaki nitelikteki işlevlerinin de toplumsal dayanışmayı, istikrarı ve dengeyi sağlamak olduğunu savunmuştur.

Sosyal Antropolojide İşlevselcilik

Yirminci yüzyıl başlarında özellikle İngiliz antropologlar, endüstri öncesi küçük ölçekli toplumları incelerken işlevsel analizi kullanarak işlevselci yaklaşıma katkıda bulunmuşlardır. Malinowski (1884-1942) ve Radcliffe Brown (1881-1955) bu açıdan özellikle öne çıkan antropologlar olarak kabul edilirler. Malinowski toplumların sosyal sistemler olarak görülebileceği görüşünü kabul etmiş ve karşılıklı olarak ilişkili öğelerden oluşan bu sistemlerin bütün insanların temel ihtiyaçlarından kaynaklandığını, bu ihtiyaçlar nedeniyle oluştuğunu ileri sürmüştür.

Radcliffe-Brown da kültürlerin ve geleneklerin tarihsel geçmişlerini ve kökenlerini aramayı bırakarak her kültürün genel yasalarının ve işlevlerinin olduğunu ve bunların işlevsel açıdan birbiriyle ilişkili bir sistem oluşturduğunu savunmuştur.

TALCOTT PARSONS VE YAPISAL İŞLEVSELÇİLİK

Talcott Parsons, 1902 yılında A.B.D.'de (Colorado Springs) entelektüel ve eğitimli bir ailede dünyaya gelmiştir. Harvard Üniversitesi'nde öldüğü yıl olan 1979 yılına kadar ders vermiştir. 150'den fazla kitap ve makale yazmış olan Parsons'ın en önemli eserleri Toplumsal Eylemin Yapısı (1937) ve Toplumsal Sistem (1951) olarak gösterilebilir. Parsons'ın 1950'lerden 1960'lara dek Amerikan sosyolojisinin en önemli ve baskın figürü olduğu kabul edilmektedir.

İşlevselciliğe yaptığı katkılardan ötürü işlevselcilik sıklıkla Parsons'ın çalışmasını ifade etmek için kullanılmaktadır. Kendisinin ölümünden sonra Parsons'ın teorisi, Robert Merton, Kingsley Davis, Neil Smelser, Harold Garfinkel gibi çok sayıda öğrencisi tarafından geliştirmeye çalışılmıştır.

Parsons'ın çalışmalarının genel olarak;

(a) toplumsal eyleme odaklanan çalışmaları, **(b)** yapısal işlevselci yaklaşımı ve **(c)** modern sistem kuramı olmak üzere üç evrede incelenebileceği ileri sürülmektedir.

Parsons'ın Birinci Evresi: Toplumsal Eylem

Parsons kariyerinin ilk dönemlerinde özellikle Durkheim, Marshall, Pareto ve Weber'den etkilenmiş, *Toplumsal Eylemin Yapısı*(1937) adlı eserinde bu kuramcılarının düşüncelerini sen-

tezleyerek tek bir kuramda bütünleştirmeye çalışmıştır

Bir davranışın eylem haline gelmesi için; (a) davranışın beklenen bir amaca yönelik olması, (b) toplumun norm ve değerleri tarafından düzenlenmiş olması, (c) enerji, çaba ya da motivasyon yatırımı içermesi ve (d) belirli bir durumda gerçekleşmesi gerekir.

Parsons'a göre sosyal sistemde eylemler rol temelinde örgütlenirler. ***Rol, aktörlerin diğer aktörlerle etkileşime girmesini gerektirir ve bireyin eylemini bir bütün olarak eylem sistemi ile birleştiren temel birimdir.*** Rollerin ve rol beklentilerinin davranışsal ve kültürel yönlerini *motivasyonel yönelim ve değer yönelimi* belirler.

Parsons'ın İkinci Evresi: Yapısal İşlevselcilik

Parsons'ın çalışmalarının ikinci evresinde Weber'in etkisinden çok Durkheim ve Pareto'nun etkisinin görüldüğü ve eylemden çok yapının tanımına daha fazla ağırlık verildiği söylenebilir. Parsons, çalışmalarının ikinci evresinde Durkheim'in işlevsel ve organizmacı bakış açısından etkilenecek toplumu belirli parçalardan oluşan canlı bir organizma gibi görmekte, Pareto'nun sistem anlayışından etkilenecek de toplumu bir bütün olarak dengede görmektedir. Parsons, çalışmalarının ikinci evresinde toplumsal eylemi yalnızca sosyal sistemlerin kurulmasında işlev gören bir öge olarak ele almış ve daha çok Pareto'nun sosyal sistem anlayışını geliştirmekle ilgilenmiştir.

Parsons dört eylem sistemi olduğunu belirtir. Bunlar

(a) davranışsal organizma, (b) kişilik sistemi, (c) sosyal sistem ve (d) kültürel sistemdir.

Parsons'a göre sosyal sistemlerin özellikleri şunlardır:

- (1) Sosyal sistemlerin diğer sistemlerle uyumlu bir şekilde işleyebilecek şekilde yapılandırılmaları ve aktörlerinin ihtiyaçlarının çoğunu karşılamaları gerekir.
- (2) Sosyal sistemler varlıklarını sürdürebilmek için (a) diğer sistemlerden destek görmeye, (b) dile ve (c) üyelerinin yeterli derecede katılımında bulunması na ihtiyaç duyarlar.
- (3) Sosyal sistemler, potansiyel olarak bozuk olan davranışlar üzerinde en azından asgari düzeyde kontrol sahibi olmalı, eğer çatışma çok yıkıcı hâle gelirse çatışmayı kontrol altına almalıdır.

Parsons'a göre sosyal sistemler her zaman bir dengeye ve istikrara ulaşma eğilimi taşırlar. Özellikle çok çeşitli rol ve normların olduğu modern toplumda sosyal sistemin bütünleşmesini sağlayan ve bütünlüğü koruyan dengedir.

Denge kavramını Pareto'dan ödünç almış olan Parsons'a göre, *“denge durumundaki bir toplum, çatışmanın olmadığı, herkesin kendisinden, yani kendi rollerinden ne beklediğini bildiği ve bu beklentilerin sürekli olarak karşılandığı bir toplumdur”*. Denge durumuna ulaşmak için toplum, *toplumsallaşma* ve *toplumsal kontrol* süreçlerini araç olarak kullanır. Parsons, çalışmalarının bu evresinde toplumsal sistemi çözümlmek için bir araç geliştirmiştir. Bu araç, eylemi ya da toplumsal sistemdeki rolleri sınıflandırmak için kullanılan *“kalıp değişkenler”* dir.

Kalıp Değişkenler

Parsons, klasik sosyolojide bulunan bu ikili toplum tiplemesinden esinlenerek toplumların norm ve değerlerini sınışıandırmak amacıyla bir şema geliştirmiştir. ***“Kalıp değişkenler”*** olarak adlandırılan ve iki tip kalıp değişken grubu içeren bu şema aracılığıyla bütün norm, değer, rol ve kurumlar sınıflandırılabilir ve toplumların bütünleşme ve denge düzeyleri ölçülebilir. Modern toplumun yapısal özelliklerini taşımayan küçük toplulukların temel değer sistemi A tipi kalıp değişkenlerle nitelendirilir, bu tip kalıp değişkenler duygusal tatmin gibi dışı

rumcu değer ve normların özelliğidir.Parsons'a göre toplumsal değişme A tipi kalıp değişkenlerden B tipi kalıp değişkenlere yöneliktir

A Tipi Kalıp Değişkenler

Nitelik
Yaygınlık
Özgüllük
Duygusalılık
Kolektif yönelim

B Tipi Kalıp Değişkenler

Performans
Belirlilik
Evrensellik
Duygusal Yansızlık
Bireysel Yönetşim

i) **Niteliğe karşı performans:** Bu değişken, bireylerin sahip oldukları statünün verili statü mü edinilmiş statü mü olduğu ile ilgilidir. Nitelik, aktörlerin niteliklerini, özelliklerini vurgularken performans aktörün başarılarını vurgular.

ii) **Yaygınlığa karşı belirlilik:** Bu değişken, bireyin karşı karşıya olduğu kişi ile ilgili genel bir değerlendirme mi, yoksa sadece söz konusu işle ilgili olarak mı değerlendirme yaptığı ile ilgilidir.

iii) **Özgüllüğe karşı evrensellik:** Bu değişken aktörün kişileri ve durumları kendisiyle olan özgül ilişkilerine ve duygusal standartlarına göre mi, yoksa bilişsel ve evrensel standartlara göre mi değerlendirdiği ile ilgilidir.

iv) **Duygusalığa karşı duygusal tarafsızlık:** Bu değişken, aktörün içinde bulunduğu durumla olan ilişkisini değerlendirdiği rol davranışlarında görülür. Birey kendi duygusal tutumlarının davranışını etkilemesine izin veriyor, yani kendi duygularını tatmin etmeye yöneliyorsa duygusalılık, duygularını disipline ederek sadece işin yapılmasına odaklanıyorsa duygusal tarafsızlık söz konusudur.

v) **Kolektif yönelime karşı bireysel yönelim:** Bu değişken, bireyin sadece kendi kişisel düşünce ve kararlarına, özel çıkarlarına mı yöneldiği yoksa içinde bulunduğu grubun ortak çıkarlarına mı yöneldiği ile ilgilidir.

Parsons'ın Üçüncü Evresi: Genel Sistem Kuramı

Parsons, çalışmalarının üçüncü evresinde genel bir sistem teorisi geliştirmeye çalışır, teorisi bu nedenle 'genel' ya da 'büyük' teori olarak adlandırılan teorilerden biri olarak kabul edilir. Parsons'ın teorisi sadece sosyolojiyle sınırlı değildir çünkü Parsons ekonomi, siyaset bilimi, biyoloji, antropoloji ve psikoloji gibi 'yaşayan sistemler' hakkında çalışmalar yapan birçok bilimi birleştirecek bir teori geliştirmeye çalışmıştır.

Parsons Faydacı yaklaşımı, bireylerin rasyonel seçimlerine fazla ağırlık vererek kolektif değerleri göz ardı etmekle, toplumsal eylemi toplumsal ruhun gerçekleşmesi olarak gören idealist yaklaşımı değerlere ve düşüncelere fazla önem vererek sosyal pratiklerin önemini gözden kaçırmakla ve pozitivist yaklaşımı da toplumsal eylemde değerlere ve çeşitliliğe yer vermekle eleştirmiştir.Faydacı yaklaşımın en önemli temsilcilerinden olan Hobbes bu nedenle toplumsal düzenin temelinde insanların kendini koruma ihtiyacının yattığını savunur.Parsons, toplumsal bir savaşın çıkmasını ve toplumun dağılmasını engelleyen şeyin *düzen* yani siste-

min işleyişi olduğunu düşünür. Her sistemin işleyebilmesi için karşılanması gereken belirli işlevsel zorunluluklar vardır.

İşlevsel Zorunluluklar ve Sistemlerin İşlevleri

Parsons'a göre bütün yaşayan sistemlere özgü olan dört işlevsel zorunluluk vardır. Bunlar, her canlı sistemin yaşayabilmesi, hayatta kalabilmesi için karşılanması gereken gereksinimlerdir. Bütün sistemlerde karakteristik olan bu dört işlevsel zorunluluk;

(A) uyum (adaptasyon), (G) amaca ulaşma, (I) bütünleşme, ve (L) gizil kalıp koruma şeklinde sıralanır.

(A) Uyum (adaptasyon): Adaptasyon, sistemin çevresi ile olan ilişkilerinin düzenlenmesi işlevidir.

(G) Amaca Ulaşma: Amaca ulaşma, sistemin çevresiyle kurduğu ilişki sayesinde belirli hedeflere ve amaçlara ulaşmasını sağlayacak kaynakların harekete geçirilmesi ve bu amaçlar içinde öncelikli olanların belirlenmesi işlevidir.

(I) Bütünleşme: Bütünleşme, sistemi oluşturan parçaların eşgüdümü ve uyumu ile ilgilidir. Daha açık bir ifadeyle bütünleşme sistemin kendisini oluşturan bütün parçalarının etkin bir şekilde işleyebilecek şekilde bir arada tutulması ve parçalar arasındaki karşılıklı ilişkilerin düzenlenmesi işlevidir.

(L) Gizil kalıp koruma: Gizil kalıp koruma, belirli bir düzene ve norma göre sistem içerisindeki eylemin devamlılığının ve düzenliliğinin sağlanması işlevidir.

Davranışsal organik sistem: Davranışsal organik sistem uyum işlevini üstlenir, dış dünyaya uyum sağlar ve dış dünyayı kendi ihtiyaçları doğrultusunda dönüştürür. Her ne kadar Parsons davranışsal organizmayı dört eylem sisteminden biri olarak tanımlamış olsa da bu sistem üzerinde çok fazla durmaz. Bu sistem, diğer sistemler için gerekli olan enerji kaynağını sağladığı için gereklidir ve genetik oluşuma dayalı olsa da bireyin yaşamı boyunca devam eden koşullanma ve öğrenme süreçlerinden etkilenir. Parsons önceleri davranışsal organizma olarak adlandırdığı bu sisteme daha sonra "davranışsal organik sistem" adını vermiştir.

Kişilik sistemi: Kişilik sistemi, sistemin amaçlarını tanımlayarak ve bu amaçlara ulaşmak için kaynakları harekete geçirerek amaca ulaşma işlevini yerine getirir. *Parsons'ın kuramında aktörler, güdüler ve kültürün bir birleşimi tarafından oluşturulan ihtiyaç eğilimleriyle şekillendirilen pasif bir imaja sahiptirler.*

Kültürel sistem: Kültürel sistem, aktörleri eylemde bulunmak için motive edecek normları ve değerleri sağlayarak *gizil kalıp koruma* işlevini üstlenir.

Sosyal sistem: Sosyal sistem kendisini oluşturan parçaların bütünleştirilmesi işlevini üstlenir. Sosyal

sistemler: (1) İki ya da daha fazla aktörün etkileşimini içerir ve sistemin odağı, etkileşim sürecinin kendisidir. (2) Söz konusu etkileşim belirli bir durumda meydana gelir. (3) Sosyal sistemler içinde kolektif bir amaç yönelimi ya da ortak değerler ve beklentiler hakkında bir uzlaşma vardır

Sosyal Sistemin Bir Örneği Olarak Toplum

Parsons sosyal sistemi daha genel bir sistem olan eylem sisteminin bir parçası olarak ele almaktadır. Bu çözümlemede sosyal sistem kavramı bütün kolektiviteleri kapsayan bir kavram niteliğinde kullanılmıştır.

(A) Ekonomi, emek, üretim ve tahsis-dağıtım yoluyla çevreye *uyum (adaptasyon) sağlama* ve çevreyi dönüştürme işlevini üstlenen yapı ya da alt sistemdir. **(G) Politika** ya da politik sistem olarak adlandırılan alt sistem, toplumsal amaçları takip ederek ve aktörleri bu amaçlara ulaşmaları için harekete geçirerek *amaca ulaşma* işlevini yerine getirirken **(I) Toplumsal komünite(ler)** (veya sosyal topluluklar) ise *bütünleşme* işlevini üstlenir ve toplumun çeşitli parçalarını koordine eder. **(L) Güvenlik sistemi**, toplumsallaşma sürecinde toplumsal norm ve değerleri (kültürü) aktörlere aktararak ve bu norm ve değerlerin aktörler tarafından içselleştirilmesini sağlayarak *gizil kalıp koruma* işlevini üstlenir.

Toplumsal Değişme

Parsons'a göre toplumsal değişme temel olarak toplumdaki bireylerin içselleştirdikleri norm ve değerlerin değişmesidir. Ancak Parsons, pasif birey anlayışı nedeniyle bu değişimde de yapının önemini vurgulamaktadır. Toplumsallaşma süreci yaşam boyu devam edecek olsa da sosyal sistem içinde büyük bir bireysel farklılık ve çeşitlilik vardır. Ancak Parsons üç nedenden ötürü bu bireysel farklılıkların sisteme ve düzene yönelik bir tehdit olduğunu düşünmez. İlk olarak, (i) mutabakatı sağlayacak, aktörleri uygun davranmaya sevk edecek çeşitli toplumsal kontrol mekanizmaları vardır ve bu mekanizmalar kullanılarak bireylerin davranışları kontrol edilebilir.

9

Bununla birlikte Parsons'a göre toplumsal kontrol mekanizmalarının idareli kullanıldığı sistemler daha iyi işleyen sistemlerdir. Bu düşüncenin altında da Parsons'ın toplumsal düzenin temeli olarak bireyleri belirli davranışlara zorlamanın değil, bireylerin toplumun değer ve normlarını içselleştirmeleri ve bunlara uygun davranışlarda bulunmalarını görmesi yatmaktadır. İkinci neden, (ii) sistemlerin belirli ölçüde farklılığa ve sapmaya hoşgörü gösterebilmeleri gerekir, çünkü esnek sistemler hiçbir sapmayı ya da farklılığı kabul etmeyen katı sistemlere oranla daha güçlüdürler. Son olarak (iii) sosyal sistem, farklı kişilikteki insanlara, sistemin bütünlüğünü tehdit etmeksizin kendilerini ifade edebilecekleri geniş bir rol çeşitliliği sunmalıdır

Sistemin varlığını ve dengesini sürdürebilmesini sağlayan temel mekanizmalar toplumsallaşma ve toplumsal kontroldür. Sistem içinde ***toplumsal kontrolün kendi içinde bir hiyerarşisi*** vardır.

Bu hiyerarşiye göre en üstte (i) *değerler*, daha sonra (ii) *normlar*, daha sonra (iii) *roller* ve son olarak da (iv) *yaptı rımlar* yer alır.

Parsons'a göre sosyal sistemlerde yeni bir dengenin kurulmasını gerektiren, diğer bir deyişle toplumsal değişmeye neden olan temel faktörler; (i) göç, farklı toplumsal gruplarla yapılan evlilikler, doğum ve ölümler ya da üretimin artması gibi nedenlerle demografik yapının değişmesi, (ii) Şzikselsel kaynakların tükenmesi gibi Şziki çevrede yaşanan değişimler, (iii) bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve (iv) yeni ideolojiler nedeniyle kültürel örüntünün değişmesidir ***Toplumsal değişme evrimsel ya da devrimsel şekilde gerçekleşebilir.*** *Evrimsel değişme* yavaş ve sürekli bir değişmedir ve kültürel değerlerin *rasyonelleştirme* ve *gelenekselleştirme* süreç-

lerinden geçerek değer ve inançları değiştirmeleriyle gerçekleşir. *Devrimsel değişme* sistemin dengesindeki ani bir değişim gibi devrimsel hareketlerle gerçekleşir. Parsons buna örnek olarak komünizm ve Nazi hareketlerini gösterir. Sosyal sistemlerin evrimsel değişimi, dört yapısal değişimden meydana gelir. Bu yapısal değişimler (i) farklılaşma, (ii) uyum yeteneğinin artması (iii) kapsama ve (iv) değer genelleştirmesidir

Parsons, ayrıntılara odaklanmadan toplumsal gelişmenin genel düzeylerini ana hatlarıyla birbirinden ayırmaya çalışmış ve *ilkel*, *ara* ve *modern* toplum aşamaları şeklinde üç genel düzey belirlemiştir.

Bu Özetin tamamını, Çıkmış Sorularını, Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/modern-sosyoloji-tarihi-ady212u?search=SOS202U>